

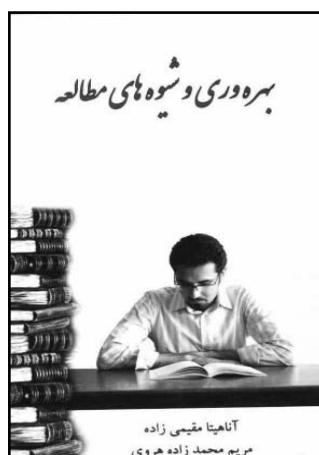
کتاب و کتاب خوانی

نیم نگاهی به برخی کتاب های منتشر شده

■ علی کریمی
کارشناس ارشد جامعه شناسی

بهره وری و شیوه های مطالعه

در عصر کنونی با توجه به تراکم و روزافزونی بیش از پیش اطلاعات، کسب حداکثر اطلاعات مورد نیاز از بیشترین منابع و در کمترین زمان ممکن از اهمیت ویژه ای برخوردار است

■ مقیمی زاده، آناهیتا؛ محمدزاده هروی، مریم. بهره وری و شیوه های مطالعه. تهران: دبیزش، ۱۳۷۸. شابک: ۸-۵۳-۹۷۸-۹۶۴-۷۷۱۲

انتشار کتابها و مقالات متعدد در زمینه مطالعه و روش های آن نشان دهنده اهمیت موضوع در جامعه است. در عصر کنونی با توجه به تراکم و روزافزونی بیش از پیش اطلاعات، کسب حداکثر اطلاعات مورد نیاز از بیشترین منابع و در کمترین زمان ممکن از اهمیت ویژه ای برخوردار است. برای دستیابی به هدف مزبور، بهره وری پاسخی مناسب است. بهره وری واژه ای است که به ویژه در دهه های اخیر به صورت کاربردی در حوزه های مختلف زندگی به خصوص در صنعت و اقتصاد و انرژی مورد توجه قرار گرفته و استفاده بهینه از منابع را با حداقل هزینه و بیشترین فایده امکان پذیر نموده است. اما استفاده و کاربردی کردن آن در حوزه مطالعه و یادگیری مستلزم برخی آگاهی ها و مهارت ها است که به صورت کاربردی و مؤثر در فصل های شش گانه کتاب مورد بررسی و توجه واقع شده است.

مؤلفان در فصل اول به راه های عملی و مؤثر اجتماعی در رسیدن به موفقیت از جمله محیط مناسب، شخصیت خود فرد، توانایی مقابله با نگرانی، استرس و اضطراب، تلاش مستمر و تمرکز در برنامه و زندگی خود اشاره می کنند و در ادامه به ضرورت و اهمیت مطالعه در یادگیری کودکان، دانش آموزان و بزرگسالان می پردازند. سپس به عوامل مؤثر در جریان تداوم و تشویق به مطالعه مانند تشویق خانواده، تحصیلات بالاتر، وسائل ارتباط جمعی، آشنایی با کتابخانه ها، ارزانی و فراوانی

کتاب، نقش دولت مردان و برگزاری جشنواره ها و نمایشگاه های کتاب اشاره می کنند.

در فصل دوم به اصول قبل از مطالعه، مانند تعیین دقیق هدف، خودپنداری مثبت، برنامه ریزی و ایجاد محیط مناسب و در ادامه به اصول هنگام مطالعه مانند مطالعه فعالانه، جدیت در مطالعه، شناخت نقاط ضعف و حفظ آرامش، خویشن داری، تمرکز حواس، استفاده از انگشت راهنما، استراحت کافی و تغذیه مناسب و یادداشت برداری پرداخته می شود. آخرین مبحث این فصل، اصول بعد از مطالعه است که شامل سازمان دهی آموخته ها، تکرار آموخته ها، طرح سؤال، بحث با دوستان و تلاش و پشتکار می باشد.

در فصل سوم، به چهار راهبرد یا مرحله برای مطالعه مؤثر و صحیح اشاره شده است که عبارتند از: روش اس. کیو فور آر؛ مورد؛ مطالعه کاربردی یا هفت مرحله ای؛ و مطالعه لایه برداری یا فرایند چندخوانی. از میان این روش ها، روش اس. کیو فور آر از بقیه معروف تر است که دارای مراحل مانند خواندن اجمالی، پرسش، خواندن، تفکر، از حفظ گفتن و مرور کردن است.

در فصل چهارم راه های ممکن برای جستجوی کتاب، نشریه و اطلاعات معرفی شده است که مهم ترین این راه ها توجه استادان، بررسی موضوع از روی برگه فهرست کتابخانه، کنترل فهرست مندرجات و نمایه، تورق کتاب و بررسی فصل ها، مراجعه به منابع مرجع و جستجوی کامپیوتری از بانک ها و اینترنت است.

مؤلفان در فصل پنجم به نظام یادگیری تصویری و صوتی و نیز دو روش عمده یادگیری، یعنی یادگیری کلامی و غیر کلامی پرداخته و نظریه های شرطی کلاسیک، یادگیری وسیله ای یا ابزاری و یادگیری اجتماعی را به مختصر توضیح می دهند. برای مثال در یادگیری اجتماعی بی. اف. اسکینر معتقد است که لازم نیست تمام رفتارهای ما تقویت و تکرار شوند تا ما آنها را یاد بگیریم و پیروی کنیم. گاهی با مشاهده از طریق رفتار دیگران فرامی گیریم که در اجتماع بیشتر صورت می گیرد. فردی که قوه تمیز خوب از بد را داشته باشد، حتی از افراد بد و نادان کارهای درست را یاد می گیرد و رفتار مناسب یک فرد را تشخیص می دهد و دوست دارد که آن را انجام دهد.

در فصل ششم، انواع روش های مطالعه شامل روش خواندن اجمالی، تندخوانی، سریع خوانی، انتخابی، عبارت خوانی، دقیق خوانی، تجسسی، انتقادی و مطالعه برای مقاله نویسی تشریح می شود. به اعتقاد مؤلفان انتخاب هریک از این روش ها به نیاز افراد بستگی دارد و ممکن است هم زمان از ترکیبی از این روش ها استفاده شود. در پایان این فصل به اصول قبل از امتحان، اصول هنگام امتحان و افزایش واژگان اشاره می شود.

چگونه بچه‌هایمان را به مطالعه تشویق کنیم؟

■ لاریک، نانیسی. چگونه بچه‌هایمان را به مطالعه تشویق کنیم. ترجمه مهین محتاج. نغمه نواندیش ۱۳۸۶. شابک: ۹۶۴-۸۶۷۶-۳۲-۱

بدون شک رشد و گسترش کتاب و کتابخوانی در ارتقاء فرهنگی، اجتماعی، عملی و ... جوامع تأثیر مهمی داشته است. از این رو همگانی شدن فرهنگ مطالعه و استفاده از کتاب به‌ویژه میان کودکان و نوجوانان، تضمین کننده سعادت و سلامت روانی جامعه و رشد و شکوفایی علمی و پیشرفت اجتماعی خواهد بود. لذا تشویق کودکان و نوجوانان به مطالعه و خواندن نه تنها جامعه‌ای فرهیخته را پی‌ریزی خواهد کرد. بلکه آن را از بسیاری آسیب‌های اجتماعی محفوظ خواهد داشت. با این باور اهمیت و لزوم ایجاد انگیزه و علاقه در کودکان و نوجوان برای مطالعه و یادگیری مورد اهتمام مؤلف بوده است. مطالب کتاب در سه فصل درباره رشد کتابخوانی در کودکان، تدریس چگونه خواندن و کتاب‌های مورد نیاز بچه‌ها تنظیم و تدوین شده است. تأکید بر اهمیت عادت دادن کودکان به کتاب خواندن از زمانی که کوچک هستند سرآغاز مباحث مطرح شده است که به تفضیل و در طی مراحل رشد کودکی برای علاقه‌مندی آنان به کتاب خواندن و مطالعه مورد بحث قرار گرفته است.

فصل اول کتاب حاضر با عنوان چگونه می‌توانید به رشد کتابخوانی کودکان روزبه‌روز کمک کنید به مسائلی از قبیل آموزش کتابخوانی از کودکی و آموزش کتابخوانی پیش از دبستان، نحوه برخورد با کودک هنگامی که شروع به کتابخوانی می‌کند، تأثیر

تلویزیون بر مطالعه کودکان و اجین ساختن کودکان با مطالعه و کتابخوانی اختصاص یافته است.

فصل دوم با عنوان امروزه خواندن چگونه تدریس می‌شود به بیان نحو تدریس خواندن در حال حاضر پرداخته است. فصل سوم نیز با عنوان کتاب‌های مورد نیاز بچه را برایش تهیه کنید به بیان استفاده از کتابخانه عمومی، ایجاد کتابخانه در منزل، خرید کتاب برای بچه‌ها و تهیه فهرست کتاب ناشران و استفاده از آن در انتخاب کتاب پرداخته است. در این بخش اشاره شده است که پاره‌ای از پیشنهادها داده شده در مورد تشکیل کتابخانه و استفاده از کتابخانه‌های مختلف، نحوه خرید و تهیه کتاب‌های مناسب و چگونگی آگاهی پدران و مادران از کتاب‌های منتشر شده بیشتر مخصوص جامعه‌ای است که مؤلف تحت تأثیر امکانات و موقعیت‌های آن قرار داشته است.

روانشناسی خواندن و ترویج کتابخوانی

■ پدram نیا، اکرم؛ اقبال‌زاده، شهرام. روانشناسی خواندن و ترویج کتابخوانی (ویژه کودکان). تهران: نشر قطره ۱۳۸۶ چاپ دوم ۱۳۸۸. شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۴۱-۷۳۳-۸

امروزه مطالعه و ایجاد علاقه و انگیزه در بین مردم به خواندن کتاب موضوعی است که مورد اهتمام بسیاری از پژوهشگران قرار گرفته است. اما پرسش مهم این است که چگونه می‌توان مطالعه را در جامعه نهادینه و آن را به صورت یک عادت پسندیده درآورد. پاسخ کتاب در این باره روشن و گویاست، می‌بایست افراد را از کودکی به مطالعه و خواندن کتاب عادت داد و در این راه نقش خانواده و محیط‌های آموزشی از اهمیت، ویژه‌ای برخوردار

همگانی شدن فرهنگ مطالعه و استفاده از کتاب به‌ویژه میان کودکان و نوجوانان، تضمین کننده سعادت و سلامت روانی جامعه و رشد و شکوفایی علمی و پیشرفت اجتماعی خواهد بود

مورد توجه صاحب‌نظران این رشته قرار گرفته است. مهارت‌های مطالعه می‌توانند به نحو چشمگیری بازده فراگیری و پیشرفت تحصیلی را افزایش دهد. کتاب مهارت‌های اساسی مطالعه را در پنج فصل دسته‌بندی نموده و تفصیل مورد بحث قرار داده است. در دو فصل پایانی نیز یافته‌های پژوهشی در زمینه مهارت‌های مطالعه و پرسشنامه در این زمینه معرفی شده است.

محتوای فصل اول کتاب با عنوان مهارت‌های برنامه‌ریزی و مدیریت زمان، شامل بحث‌های مختلفی از قبیل آزمون مدیریت زمان، راهبردهایی در اصلاح مدیریت زمان، طرح‌ریزی و ارزیابی برنامه هفتگی، مدیریت زمان می‌باشد. در انتهای فصل خلاصه‌ای از محتوای ذکر شده، هدف‌سازی و نتیجه‌گیری بیان شده و پیشنهادهایی برای برنامه‌ریزی زمان و تحویل انتظارات زمانی بیان شده است.

مهارت‌های متمرکز و حافظه عنوان فصل ۲ کتاب را به خود اختصاص داده است. در قسمت اول این بخش به مبانی حافظه، مهارت‌های سازماندهی، راهبردهای شناختی بهبود حافظه و زمان یادآوری پرداخته شده است. در ادامه به نتیجه‌گیری از مباحث طرح شده پرداخته شده است. در قسمت دوم این بخش به مبانی تمرکز، تجزیه و تحلیل محیط مطالعه، محیط مطالعه، رهنمودهای اساسی در زمینه تمرکز ساختاری برای دوره‌های مطالعاتی و در نهایت به جمع‌بندی مطالب ذکر شده در قسمت دوم پرداخته شده است.

فصل سوم با عنوان مهارت‌های خواندن و درک مطلب به بیان نکات مهم در کسب مهارت‌های خواندن پرداخته شده است. از جمله مفاهیم مهم مطرح در قسمت اول این فصل می‌توان در نقش سرعت در فرآیند خواندن، عوامل کاهش سرعت خواندن، شرایط اساسی برای افزایش سرعت خواندن و تنظیم سرعت خواندن اشاره کرد. قسمت دوم بخش حاضر به استفاده از اس کیو ۳ آر^۲ در راستای افزایش درک مطالب پرداخته است.

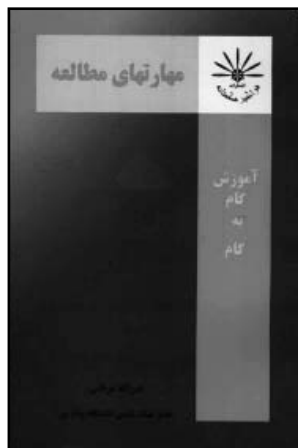
فصل چهارم با عنوان مهارت‌های یادداشت‌برداری و نوشتن به بیان نحوه یادداشت‌برداری پرداخته است. در این فصل به مباحثی نظیر یادداشت‌برداری به روش کرنل و علائم اختصاصی مورد استفاده در یادداشت‌برداری اشاره شده است و در انتهای این بخش به فرآیند

است. به‌نحوی که اگر کتاب‌خوانی در خانه و مدرسه به درستی پایه‌ریزی شود می‌تواند جوابگوی نیازهای اساسی کودک در زمینه عاطفی، شناختی و شخصیتی باشد. کتاب به منظور دستیابی به هدف خود که عادت دادن کودکان به مطالعه و اهمیت نقش والدین در این زمینه، پس از بیان مقدمه‌ای در مورد فرهنگ مکتوب و همگانی شدن آموزش و پرورش و پیدایش نقش اجتماعی کودکان در جوامع امروز، مطالب را در دو بخش اصلی تنظیم و در هر بخش مطالب مورد نیاز برای مطالعه و یادگیری کودکان را به تفصیل توضیح داده است.

بخش اول با بیانی روانشناختی به مسائلی در زمینه آموزش مطالعه به کودکان، روش آموزش آنها و نقش افراد تأثیرگذار در امر آموزش عادت مطالعه اختصاصی یافته است. از جمله موارد مهم مطرح در این بخش می‌توان به روانشناسی خواندن و شش ماه اول و دوم زندگی نوزاد، آموزش نحوه استفاده از کلمات توسط کودکان، کتاب‌خوانی برای کودکان، نقش پرستار کودک در چگونگی رشد زبان او، توانایی‌های کودک ۳ ساله در ارتباط؛ کتاب، نقش فضای پر از کتاب و نوشته در عادت به مطالعه و شیوه‌های داستان‌خوانی اشاره کرد.

بخش دوم کتاب حاضر به تفاوت پسران و دختران در یادگیری و عادت به مطالعه و شیوه‌های کتاب‌خوانی پرداخته است. از جمله مفاهیم مهم مطرح در این بخش می‌توان به راه حل‌های ممکن در ایجاد عادت به مطالعه در دختران و پسران، تأثیر کتابخوان، نمایش کتاب‌خوانی، شگردهایی برای رشد ادبی و مطالعاتی پسران، ارزیابی موفقیت بچه‌ها، نقش معلم در رشد ادبی و مطالعاتی پسران، رویارویی، دو یا بیش از دو زبان اشاره کرد. انتهای‌ترین بخش کتاب حاضر را نیز منابع مورد استفاده در تدوین این کتاب به خود اختصاص داده است.

آموزش گام به گام مهارت‌های مطالعه

■ عرفانی، نصراله. آموزش گام به گام مهارت‌های مطالعه. همدان: فراگیر هگمتانه، ۱۳۸۵ شابک : ۹۶۴-۸۵۹۹-۶۱-۰

کتاب در کل به شیوه‌های فراگیری مطالب پرداخته است. اینکه افراد با استفاده از چه روش‌هایی مطالب را می‌آموزند، از دهه ۷۰ میلادی

اگر کتاب‌خوانی در خانه و مدرسه به درستی پایه‌ریزی شود می‌تواند جوابگوی نیازهای اساسی کودک در زمینه عاطفی، شناختی و شخصیتی باشد

نگارش مقاله پژوهی پرداخته شده است.

فصل پنجم با عنوان مهارت‌های آماده شدن برای امتحان و امتحان دادن به مهارت‌های مربوط به آمادگی برای آزمون و خود آزمون تأکید شده است. محتوای این فصل شامل آزمون مدت زمان مطالعه، راهبردهایی برای بهبود عملکرد امتحان، آمادگی برای امتحانات خودآزمایی، کاربرد راهبردهای مطالعه دانشجویان موفق ذکر شده است.

فصل ششم با عنوان یافته‌های پژوهشی در زمینه مهارت‌های مطالعه به بیان نتایج تحقیقات در زمینه مهارت‌های مطالعه در ایران و خارج از ایران اشاره شده است و محتوای فصل هفتم با عنوان پرسشنامه مهارت‌های مطالعه را نیز تهیه پرسشنامه مهارت‌های مطالعه و عادت‌های مطالعه و روایی و پایانی آنها به خود اختصاص داده است. در انتها نمونه پرسشنامه عادت‌های مطالعه ذکر شده است. بخش پایانی کتاب حاضر را نیز منابع مورد استفاده در تدوین این کتاب به خود اختصاص داده است.

اصول و نکات کلیدی مطالعه، یادگیری و برنامه‌ریزی درسی

■ حاج بابایی، مرتضی. اصول و نکات کلیدی مطالعه، یادگیری. برنامه‌ریزی درسی. تهران، ما و شما، چاپ چهارم (نگارش دوم)، ۱۳۸۷. شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۸۷۵-۴۸-۵

کتاب در ارتباط با نقش محوری روش‌های مطالعه و یادگیری دروس برای دانش‌آموزان نگاشته شده و به کمرنگ بودن آموزش صحیح و علمی شیوه‌های مطالعه و یادگیری در نظام آموزش و پرورش می‌پردازد، به اعتقاد مؤلف بخش عمده‌ای از افت تحصیلی دانش‌آموزان مربوط به نقص روش سنتی حفظ کردن بجای یاد گرفتن آنها و نحوه انتقال مفاهیم درسی به دانش‌آموزان می‌باشد. برای جبران این کاستی و آموزش صحیح درس خواندن و یادگرفتن درس و افزایش بازده علمی و بازیابی جایگاه مهم یادگیری در روش‌های تدریس مطالب کتاب درسی و دو مبحث تنظیم شده که هر یک از مباحث شامل ۲۰ نکته می‌باشد.

مبحث اول به عنوان ۲۰ نکته در روش مطالعه به بیان نکات

مهم در روش مطالعه مانند مطالعه مفهومی، مطالعه تثبیتی، مطالعه تشخیصی، مطالعه ترمیمی، مطالعه تکمیلی، مطالعه تسلطی، مطالعه آزمونی و غیره می‌پردازد. لازم به ذکر است که برخی از نکات مطرح در این بخش زیر مجموعه نکات دیگر هستند که با توجه به نیاز به توصیف بیشتر به عنوان نکات جدا ذکر شده‌اند. با توجه به عناوین انتخاب شده بهتر بود مؤلف محترم به ذکر نکات اصلی در تیترا می‌پرداختند و نکات فرعی را به عنوان زیر مجموعه نکات اصلی می‌آوردند. از طرفی با توجه پررنگ بوده عناوین نکات به سهو برخی از عناوین نکات پررنگ نشده‌اند. در انتهای بخش ۲ نیز دو نمودار با عناوین عوارض کندخوانی و نمودار انواع مطالعه در صفحه ۱۵ کتاب آورده شده است.

بخش ۲ با عنوان ۲۰ نکته در مطالعه مؤثر به ذکر نکات مهم در مطالعه مؤثر پرداخته است. به عنوان مثال استفاده از برنامه ثابت و منظم، مطالعه در محل مشخصی، مراعات اصل یادگیری با فاصله، اجتناب از مطالعه هنگام خستگی، گرسنگی و خواب‌آلودگی و غیره از جمله نکات مهم در مطالعه مؤثر قلمداد شده‌اند تفاوتی که عناوین انتخاب شده برای نکات مطالعه در این بخش ذکر شده که این ۲۰ نکته از مجموعه بزرگتری که شامل ۱۱۰ نکته در مطالعه مؤثر است انتخاب شده است.

بخش ۳ با عنوان ۲۰ نکته در مورد برنامه‌ریزی به بیان نکات مهم در برنامه‌ریزی برای مطالعه اختصاص یافته است. در این بخش به برخورد آگاهانه با آزمون‌ها، داشتن اراده برای اجرای برنامه، توجه به نیازها در برنامه‌ریزی، شناسایی نقاط ضعف و قدرت و غیره در برنامه‌ریزی اشاره شده است. نکته بارز این بخش نسبت به بخش ۲ پررنگ بوده عناوین نکات ذکر شده در این بخش می‌باشد. بخش ۴ با عنوان ۲۰ نکته انگیزشی به بیان عوامل ترغیب کننده در مطالعه پرداخته است. از جمله نکات مهم مطرح شده در این بخش می‌توان به انگیزه پیشرفت تحصیلی، تطبیق پیشرفت حاصله با هدف، تشویق خود به هنگام پیشرفت و نتیجه گرفتن اشاره کرد. در انتهای این بخش ذکر شده که ۲۰ نکته مدیریت انگیزشی از مجموعه‌ای ۵۰ نکته‌ای در همین زمینه انتخاب شده است.

بخش ۵ با عنوان ۲۰ نکته در مورد روش‌های غلبه بر شکست ناگاهی تحصیل به بیان روش‌های مهم در غلبه بر شکست تحصیلی پرداخته است. بخش ۶ به نکات مهم در آزمون خودسنجی مدیریت زمان اختصاص یافته است. در ادامه بخش ۷ به ۲۰ نکته مهم در تنظیم وقت پرداخته و بخش ۸ به بیان نکات مهم در یادداشت‌برداری اختصاص یافته است. از جمله نکات مهم دیگر که در این کتاب در بخش‌های ۹ تا ۳۲ به آنها پرداخته شده می‌توان به نکات مهم در تمرکز، مرور، حفظ، اعتماد نفس، تغذیه، خودسنجی سطح اضطراب، و نکات مهم در یادگیری علوم نظیر زبان، دین و زندگی، ادبیات شیمی و غیره و نیز نکات مهم در مورد امتحان دادن، آزمون‌های شفاهی و تحلیل کارنامه و نکات مهم در تست‌زنی اشاره کرد.

پی‌نوشت‌ها:

1. SQ4R
2. MURDER
3. SQ3R

کتاب در ارتباط

با نقش محوری

روش‌های مطالعه و

یادگیری دروس برای

دانش‌آموزان نگاشته

شده و به کمرنگ بودن

آموزش صحیح و علمی

شیوه‌های مطالعه و

یادگیری در نظام

آموزش و پرورش

می‌پردازد